

Cerebrinis paralyžius

Kas yra cerebrinis paralyžius?

Žodis „cerebrinis“ reiškia galvos smegenis, paralyžius – raumenų silpnumą. Taigi cerebrinis paralyžius – tai raumenų silpnumas dėl galvos smegenų pažeidimo.

Pažeista smegenų dalis, atsakinga už organizmo judesius, siunčia klaidingus signalus raumenims, dėl kurių raumenys būna labai įtempti arba suglebę.

Raumenų pažeidimas pasireiškia raumenų tonuso pakitimais. Jis gali būti sumažėjęs, padidėjęs ar besikeičiantis. Dėl smegenų pažeidimo nesivysto biologiniai judesio mechanizmai, kurie leidžia organizmui savarankiškai judėti. Cerebrinio paralyžiaus sunkumas priklauso nuo smegenų pažeidimo dalies ir jo dydžio.

Lietuvoje cerebrinio paralyžiaus dažnumas – 2,5-1000 naujagimių, tai yra iš tūkstančio gimusių naujagimių kiek daugiau nei 2 naujagimiai turi įvairaus sunkumo laipsnio judesio sutrikimą.

Pažeidus galvos smegenis, kartu su judesio problemomis pasitaiko ir kitų centrų pažeidimas, susijęs su papildomais sutrikimais. Vaikams nustatoma įvairaus laipsnio intelekto sutrikimų. Dažnai diagnozuojama regos ir klausos sutrikimų, kartais – epilepsija. Dažniausiai tai ne paveldima liga, bet kai kurias cerebrinio paralyžiaus formas galima paveldėti. Cerebrinis paralyžius neužkrečiamas.

Deja, cerebrinis paralyžius nepagydomas. Jis lieka visam gyvenimui, bet jo sunkumo laipsnis keičiasi, jei vaikas gydomas ir reabilituojamas.

Kokios cerebrinio paralyžiaus priežastys?

Cerebrinis paralyžius atsiranda dėl galvos smegenų pažeidimo nėštumo laikotarpiu, per gimdymą arba per pirmus septynerius metus po gimdymo.

Viena dažniausių cerebrinio paralyžiaus priežastis – neišnešiotumas. Kitos cerebrinio paralyžiaus priežastys yra:

- motinos infekcija pirmąsias kelias nėštumo (vaisiaus vystymosi) savaites (pvz., raudonukė, toksoplazmozė, herpes, citomegalo viruso ar kt. sukelta infekcija);
- vaisiaus smegenų formavimosi sutrikimai nėštumo laikotarpiu;
- komplikuotas ar priešlaikinis gimdymas;
- naujagimystės periodo sutrikimai – smegenų kraujosruvos, smegenų pažeidimas, esant nepakankamam jų aprūpinimui deguonimi, stipri gelta;
- per pirmus gyvenimo metus – sunkios galvos traumos, persirgtos centrinės nervų sistemos ligos (meningitai, encefalitai) ir kt.;
- genetinės ligos, net jei abu tėvai yra visiškai sveiki.

Kokie yra cerebrinio paralyžiaus tipai?

Cerebrinio paralyžiaus tipas priklauso nuo smegenų pažeidimo vietos. Cerebrinis paralyžius gali būti: spazminis, diskinezinis ir ataksinis. Galimos ir kitos retos formos, mišrus tipas.

SPAZMINIS CEREBRINIS PARALYŽIUS. Tokie vaikai turi padidėjusį raumenų tonusą – spazmiškumą. Vaikų judesių amplitudė būna sumažėjusi, raumenys įtempti, silpni, galūnės dažnai šaltos dėl kraujotakos sutrikimų. Vaiko judesiai būna gerokai mažesni, judėdamas jis greičiau pavargsta.

Gali būti nustatomos trys spazminio paralyžiaus formos. Jos diagnozuojamos pagal judesių ir raumenų pažeidimo vietą.

1. Spazminė diplegija, dėl kurios dažniausiai būna pažeistos vaiko kojos, o rankos – mažiau arba jų funkcija normali. Ši forma dažniau pasitaiko neišnešiotiems vaikams. Kartu su galūnių paralyžiumi būna regos, klausos sutrikimų. Vaikai gali sirgti epilepsija. Dažnos ortopedinės problemos. Intelektas dažniausiai normalus.

2. Spazminė hemiplegija, dėl kurios būna paralyžiuota viena kūno pusė, labiau – ranka. Vaikai dažniausia išmoksta vaikščioti, bet nenaudoja pažeistos pusės rankos. Ši ranka tampa tarsi pagalbininke žaidžiant ar kitokiu būdu naudojant daiktus. Lengvas formas sunku anksti nustatyti, dažnai jos diagnozuojamos tik vaikui pradėjus vaikščioti.

3. Spazminė kvadriplegija pasireiškia visų galūnių paralyžiumi. Ši forma yra sunkiausia. Vaikams

būdingi intelekto sutrikimai. Jie dažnai negali kalbėti, turi maitinimo, kvėpavimo sutrikimų. Dėl didelio raumenų tonuso atsiranda ortopedinių problemų (klubų išnirimai, kontraktūros, skoliozė ir kt.). Dažna epilepsija.

DISKINEZINIS CEREBRINIS PARALYZIUS. Diskinezija pasižymi nevalingais judesiais ir netaisyklingu kintančiu raumenų tonusu. Į procesą gali būti įtraukiami vienos kūno dalies raumenys, bet dažniausiai pažeidžiamas visas kūnas, taip pat ir burnos raumenys, dėl kurių sutrinka vaiko kalba, mityba. Dažniausiai vaikui gulint ir ilsintis, jo raumenų tonusas būna žemas, bet jis padidėja, kai vaikas pradeda aktyviai judėti. Padidėjęs raumenų tonusas gali paveikti galūnių funkciją, jei tuo pačiu metu įsitempia daugelis raumenų grupių. Kartais atsiranda kaulų deformacijų: stuburo iškrypimas, klubų ir kelių sąnarių pažeidimų. Būdingas seilėtekis. Intelektas dažniausiai geras. Šį cerebrinio paralyžiaus tipą sunku anksti diagnozuoti, jis nustatomas vaikams iki 5 metų.

ATAKSINIS CEREBRINIS PARALYZIUS. Pažeidus smegenėles, vaikas turi pusiausvyros ir koordinacijos problemų. Dažniausia šio sutrikimo priežastis – smegenėlių pažeidimas nėštumo laikotarpiu. Ataksinis cerebrinis paralyžius gali būti paveldimas. Nuo gimimo būna žemas raumenų tonusas (hipotonija). Vaikai sunkiai išlaiko taisyklingą kūno padėtį, vėliau išmoksta sėdėti, stovėti. Vaikščioti jie pradeda vėlai ir iš pradžių dažnai eina plačiai statydami kojas. Jų judesiai nerangūs, dažnos koordinacijos problemos. Eisena svyruojanti, eidamas vaikas dažnai krenta. Žemas kvėpavimo, pilvo, burnos raumenų tonusas gali būti vėlyvo kalbos formavimosi priežastis. Kalba lėta, balsas monotoniškas ir aritmiškas. Būna seilėtekis, sutrikęs kramtymas, rijimas. Stebimi netikslūs rankų judesiai. Dažnas protinis atsilikimas.

Kokie pagrindiniai gydymo ir reabilitacijos metodai?

Cerebrinio paralyžiaus išgydyti neįmanoma, tačiau bendradarbiaujant medikams ir tėvams galima daug pasiekti, sumažinant cerebrinio paralyžiaus sukeltas problemas ir sudarant sąlygas vaikui kiek įmanoma geriau vystytis. Gydymas yra ilgas. Gydymo procese dalyvauja komanda specialistų, kurie suteiks jums rekomendacijų, kaip padėti vaikui. Pirmiausia ištyrus vaiką bus sudaromas reabilitacijos planas, kuriame bus numatomi pagrindiniai gydymo tikslai. Nepamirškite, kad jūs esate svarbūs gydymo ir reabilitacijos proceso dalyviai. Jūs geriausiai pažįstate savo vaiką ir jūsų patarimai bei pastabos gali būti neįkainojamos.

VAISTAI. Vienas pagrindinių ankstyvųjų gydymo tikslų yra daugiausiai rūpesčių sukeliančio spazmiškumo gydymas. Raumenų tonusui mažinti gali būti skiriami įvairūs medikamentai, dažniausiai vaistai, kurie atpalaiduoja raumenis. Jie gali būti tabletėmis, injekcijomis. Kurie medikamentai tiks jūsų vaikui, patars gydantis gydytojas. Dažniausiai naudojamas yra baklofenas, diazepamis ir botulino toksinas.

CHIRURGINIS GYDYMAS. Susiformavus kontraktūroms, sukeliančioms nuolatinį sustingimą bei kaulų deformacijas, taikomas chirurginis gydymas. Deformacijai koreguoti ir galūnės funkcijai pagerinti gali būti chirurginiu būdu pailginami arba išdalunami raumenys ir sausgyslės.

KITI GYDYMO METODAI. Pagrindinis gydymo būdas – tai kompleksinė ankstyvoji abilitacija ir reabilitacija, kurią sudaro kineziterapija, ergoterapija, maitinimo terapija, sensorinė stimuliacija ir sensorinės integracijos terapija, meno terapija (dailės, muzikos ir pan.), masažas ir kt. Savalaikis ir adekvatus šių metodų taikymas yra pats efektyviausias būdas pagerinti motorinei funkcijai ir pasiekti kuo didesnę funkcionavimo lygį. Cerebrinio paralyžiaus reabilitacija yra ilgalaikė ir sudėtinga.

Maitinimo sutrikimų, padidėjusio seilėtekio gydymas – labai svarbus, kad normaliai augtų svoris, taip pat plaučių ligų profilaktikai. Ergoterapija, žaidimų terapija, vaiko socialinio gyvenimo patirties formavimas – pagrindas vaiko savarankiškumui formuoti. Nekalbantys vaikai mokomi bendrauti taikant alternatyvios komunikacijos metodus, naudojant specialius paveikslėlius, ženklus, simbolius. Juos rodydamas vaikas gali sudėlioti sakinį, kuriuo išreiškia savo jausmus, norus. Išmokę naudotis alternatyvia komunikacija, vaikai gali būti lavinami pagal specialią mokymo programą. Kiekvienas vaikas ugdomas pagal jo sugebėjimus. Specialus vaiko ugdymas lavina vaiko sugebėjimus, gerina erdvinį suvokimą, mąstymą, bendravimą. Vaiko būklei gerinti taikoma hidroterapija, įvairios šilumos procedūros ir kiti metodai. Vandens procedūros yra veiksmingos, nuo jų atsipalaiduoja raumenys, vaikas gali laisviau judėti. Užsiėmimai vandenyje gerina vaiko nuotaiką, leidžia pajusti judesių seką. Labai svarbi ir šeimos socialinė reabilitacija, todėl vaiką ir šeimą konsultuoja psichologas, taikoma psichoterapija, šeimos psichologinė ir socialinė reabilitacija. Psychosocialinė pagalba šeimai ir vaikui sudaro sąlygas normaliam vaiko ir šeimos funkcionavimui bendruomenėje. Reabilitacijos metodų yra labai daug. Reabilitacijos programa sudaroma individualiai kiekvienam vaikui, atsižvelgiant į jo stipriąsias puses. Labai svarbu padėti vaikui atskleisti visas jo galimybes, padėti jam tapti savarankiškam, integruotis į bendruomenę.